

4. Чельцов-Бebutov М.А. Курс советского уголовного-процессуального права. - Т. 1: Очерки по истории суда и уголовного процесса рабовладельческих, феодальных и буржуазных государств. - М.: Госюриздат, 1957. - 837 с.

5. Кистяковский А.Ф. Общая часть уголовного судопроизводства [Текст]: лекции, читанные в императорском ун-те Св. Владимира проф. А.Ф. Кистяковским (1874) / А.Ф. Кистяковский. - Киев: Изд-во Семенко Сергея, 2005. - 118 с.

6. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства. - М.: Государственное издательство юридической литературы, 1949. - 546 с.

7. Крикун М.Г., Смолій В.А., Шевченко Ф.П., Щербак В.О. Селянський рух на Україні 1569-1647 рр. - К.: Наукова думка, 1993. - 535 с.

8. Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності: монографія / О.М. Бандурка. - Харків: Золота миля, 2012. - 600 с.

9. Костомаров Н.И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. / Н.И. Костомаров - М., Изд-во Эксмо, 2004. - 1024 с.

10. Линовский В.А. Опыт исторических разысканий о следственном уголовном судопроизводстве в России. / В.А. Линовский - М.: "Лекс Эст", 2001. - 240 с.

11. Сиза Н. Суди і кримінальне судочинство України в добу Гетьманщини. - / Н. Сиза. - К.: Українська Видавнича Спілка, 2000. - 120 с.

12. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: Монографія / М.А. Погорецький. - Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. - 576 с.

13. Полонська-Василенко Н.П. Історія України [Текст]: в 2-х т. Т. 1. До середини XVII ст. / Н. Полонська-Василенко, 1992. - 590 с.

14. Бекетов М. Ю. Следователь органов внутренних дел и милиция: взаимодействие при расследовании преступлений. Учеб. пособие / М.Ю. Бекетов. - М.: Щит-М; Мос. УМВД РФ, 2004. - 257 с.

15. Елинский В.И., Исаков В.М. Становление и развитие уголовного сыска в России / В.И. Елинский, В.М. Исаков. - МВД России, 1998. - 80 с.

Берназ П.В.,
кандидат юридичних наук,
начальник Інституту заочного та
дистанційного навчання ОДУВС
Надійшла до редакції: 01.08.2015

УДК 343.102:343.985

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Десятник А. А.

У статті розглядаються окремі питання профілактичної діяльності в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Пропонується зобов'язати суб'єктів, які здійснюють ОРД, викривати причини кримінального правопорушення і умови, які сприяють його вчиненню, здійснювати профілактику правопорушень, що повинні проводитися, зокрема, в рамках кримінального провадження при виконанні письмових доручень слідчого, прокурора.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, причини кримінального правопорушення і умови, які сприяють його вчиненню.

В статье рассматриваются отдельные вопросы профилактической деятельности в ходе проведения негласных следственных (розыскных) действий. Предлагается обязать субъектов, которые осуществляют ОРД, выявлять причины уголовного правонарушения и условия, способствовавшие его совершению, осуществлять профилактику правонарушений, которые должны проводиться, в том числе, в рамках уголовного производства при выполнении письменных поручений следователя, прокурора.

Ключевые слова: оперативно-розыскная деятельность, причины уголовного правонарушения и условия, которые способствуют его совершению.

The article deals with some issues of prevention activities in the course of covert investigative (detective) of action. It is proposed to require entities engaged in ERA, to expose criminal offense causes and conditions that contribute to its occurrence, to prevent offenses should be conducted, particularly in the context of criminal proceedings in the performance of written assignments prosecutor.

Keywords: operational-investigative activity, criminal offense causes and conditions that contribute to its occurrence.

У чинний КПК України [1], який вступив у дію у 2012 році, внесено багато новел, і він продовжує вдосконалюватися. За три неповні роки його існування доповнення і зміни торкнулися кодексу більше ніж двісті разів. Але окремі напрями процесуальної діяльності потребують подальшого вдосконалення. Одним із невирішених питань КПК є здійснення профілактичної діяльності в ході кримінального провадження. Указана діяльність не виправдано вилучена із чинного КПК України. Актуальність профілактичної діяльності в теперішній час пояснюється тим, що криміногенна ситуація в країні є стабільно складною, негативно впливає на права та свободи людини, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку.

Зазначений рівень злочинності потребує від держави прийняття попереджувальних заходів загалом та в ході кримінального провадження, зокрема, у тому числі виявлення причин та умов кримінальних правопорушень при проведенні НС(Р)Д.

Оцінюючи повноваження та роль оперативних підрозділів, а також структуру кримінального процесу відповідно до чинного КПК, можна дійти висновку, що проглядається тенденція щодо поступового зближення традиційного кримінального процесу з ОРД. При цьому оперативно-розшукові заходи, які раніше, до прийняття чинного КПК, регламентувалися відомчими наказами з обмеженим грифом доступу, тепер набули статусу доступних для ознайомлення в КПК для широких верств населення.

Виведення засобів і методів ведення ОРД на новий рівень, а саме на рівень публічної регламентації, на нашу думку, пов'язано з такими обставинами:

© А.А. Десятник, 2015

1) намагання законодавця вивести ОРД з "тіні" з метою додержання прав і свобод громадян, які можуть опинитися у сфері ОРД та потрапити під дію сил і засобів указаної діяльності;

2) необхідністю регламентувати механізм трансформації інформації, отриманої в ході ОРД, зокрема із застосуванням новітніх інформаційних та інших технологій, у докази, які можна використовувати в ході кримінального провадження, тобто механізм легалізації зазначеної інформації;

3) розвитком інформаційних технологій, насамперед Інтернету, та, відповідно, з неможливістю забезпечити обмежений доступ громадян до змісту вказаних засобів і методів її діяльності уповноваженими законом суб'єктами.

Саме тому законодавець, з урахуванням поширеності інформації про засоби та методи ОРД, здійснив максимально доступну її регламентацію з метою захищення прав і свобод громадян, відносно яких проводяться чи можуть проводитися оперативно-розшукові заходи. Відповідно, елементи ОРД у рамках чинного КПК набули подальшого розвитку й стали його органічною частиною, у зв'язку з чим процес отримання доказів у ході кримінального провадження необхідно розглядати з урахуванням нормативно-правової бази, яка регламентує ОРД.

Так, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" підрозділи, які здійснюють ОРД, зобов'язані в межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу ОРД, уживати необхідних ОРЗ щодо попередження, своєчасного виявлення й припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють учиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень [2].

Необхідно погодитися з М.А. Погорецьким у тому, що загальним об'єктом пізнання в ОРД є оперативна обстановка, а спеціальним - обставини підготовлюваних, тих, що вчиняються, та вчинених злочинів, визначених у ст.ст. 64 і 23 КПК України 1960 року та конкретизовані у відповідних гіпотезах Загальної та Особливої частин КК України, у тому числі причини й умови, які сприяли вчиненню злочину [3, 222].

Причини правопорушення та умови, які сприяли його вчиненню, можливо встановлювати в ході проведення НС(Р)Д, які проводяться виключно в кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, а саме: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК); накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК); огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача (ст. 264 КПК); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК); спостереження за особою в публічно доступних місцях (ст. 269 КПК); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК); спостереження за річчю або місцем у публічно доступних місцях (ст. 269 КПК); контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК); виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК).

При цьому НС(Р)Д, які проводяться незалежно від тяжкості злочину, є: зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем

чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК).

Порядок, тактика та методика проведення окремих НС(Р)Д, взаємодія уповноважених оперативних підрозділів, які виконують доручення слідчого, прокурора на їх проведення, з особами (підрозділами), що залучаються до проведення таких дій, регулюються окремим нормативно-правовим актом органів, у складі яких перебувають уповноважені оперативні підрозділи [4, 7].

Відомчі інструкції, які регламентують організацію ОРД ОВС України, визначають, поряд з іншими завданнями, виявлення причин і умов, які сприяють учиненню злочинів, зазначають порядок цієї діяльності [5; 6].

Отже, нормативно-правовими актами встановлена вимога до суб'єктів, які здійснюють ОРД, викривати причини і умови, які сприяють учиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень, що повинні здійснюватися, зокрема, у рамках кримінального провадження при виконанні письмових доручень слідчого, прокурора. Відповідно, вказана профілактична діяльність підлягає регламентації в КПК та має набути процесуального характеру.

При цьому необхідно погодитися з М.А. Погорецьким, який вірно зазначив, що, виходячи з широкого розуміння засобу пізнання в кримінальному процесі, ними також є ОРД, матеріали ОРД та інші дані й способи їх отримання, що здійснені як процесуальним шляхом, так і позапроцесуальним шляхом, наприклад, у ході розшукової діяльності слідчого тощо [3, 230].

Згідно з п. 3 ст. 40 КПК України слідчий уповноважений доручати проведення С(Р)Д та НС(Р)Д відповідним оперативним підрозділам. Останнє не суперечить змісту ст. 41 КПК, яка передбачає, що оперативні підрозділи здійснюють С(Р)Д та НС(Р)Д у кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора. Відповідно до п. 2 вказаної статті, під час виконання доручень слідчого, прокурора, співробітник оперативного підрозділу набуває повноважень слідчого. Пунктом 3 статті передбачено, що доручення слідчого, прокурора щодо проведення С(Р)Д та НС(Р)Д є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом [1].

Отже, при внесенні до чинного КПК доповнень щодо профілактичної діяльності необхідно зауважити, що слідчий зможе дати доручення оперативному підрозділу щодо встановлення серед інших обставин також причин правопорушення та умов, які сприяли його вчиненню.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-6 із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 12.08.2014 р. № 1631-7. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 р. № 2135-12 із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 04.07.2013 р. № 406-7. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
3. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі [Текст]: монографія / М.А. Погорецький. - Харків: Арсіс ЛТД, 2007. - 576 с.
4. Інструкція "Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів

у кримінальному провадженні" [Текст]: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 "Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні". - К., 2012.

5. Інструкція "Про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України" [Текст]: наказ МВС України від 17.12.2012 р. № 06 "Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України". - К., 2012.

6. Інструкція "Про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України" [Текст]: наказ МВС України від 17.12.2012 № 07 "Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України". - К., 2012.

Десятник А. А.,
ОДУВС

Надійшла до редакції: 03.08.2015

УДК 343.102:343.985

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Назаренко Д. В.

У статті охарактеризовано сучасний стан правового регулювання візуального спостереження як засобу інформаційно-пізнавальної діяльності правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю. Визначено окремі юридичні проблеми візуального спостереження та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: візуальне спостереження, правове регулювання, слідча дія, оперативно-розшуковий захід.

В статье охарактеризовано современное состояние правового регулирования визуального наблюдения как средства познавательной деятельности правоохранительных органов в борьбе с организованной преступностью. Определены отдельные юридические проблемы визуального наблюдения и предложены пути их решения.

Ключевые слова: визуальное наблюдение, правовое регулирование, следственное действие, оперативно-розыскное мероприятие.

The article describes the current state of legal regulation of visual observation as a means of information-cognitive activity of law enforcement agencies in combating organized crime. Determined some legal problems of visual observation and suggested solutions.

Keywords: visual surveillance, regulation, investigative action, operational-investigative measure.

У листопаді 2012 року набрав чинності Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України). Новацією, передбаченою в кодексі, є введення до чинного законодавства раніше не передбаченої в ньому категорії – негласні слідчі (розшукові) дії (глава 21 КПК України). Це суттєво змінило роль слідчих органів, які раніше, виконуючи свою функцію з розслідування злочинів, здійснювали лише офіційну гласну процесуальну діяльність. Відтепер же вони разом із тим можуть застосовувати й негласні слідчі (розшукові) дії, що, по суті, являють собою негласну оперативно-розшукову діяльність. Остання, у свою чергу, полягає в проведенні оперативних, зокрема й оперативно-розшукових, заходів і регламентується окремим нормативно-правовим актом –

Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність". До нього згідно з новим КПК України прийнято зміни й доповнення, які фактично перетворюють оперативно-розшукові заходи, що носили негласний характер, у зазначені процесуальні негласні (розшукові) слідчі дії [1]. Викладене зумовлює актуальність обраної тематики. Окремі аспекти правового регулювання візуального спостереження як оперативно-розшукового заходу в Україні досліджували О.М. Бандурка, А.А. Венедіктов, В.І. Василичук, Н.Ф. Войтович, О.А. Гапон, В.О. Глушков, О.М. Джужа, О.Ф. Долженков, Е.О. Дідоренко, В.П. Захаров, А.В. Іщенко, І.П. Козаченко, О.І. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, В.А. Некрасов, Д.Й. Никифорчук, С.В. Обшалов, М.А. Погорецький, І.І. Приполов, Н.Є. Філіпенко, В.О. Черков, І.Р. Шинкаренко та інші. Проте наявність низки невирішених юридичних проблем візуального спостереження та надання йому статусу негласної слідчої (розшукової) дії Кримінальним процесуальним кодексом України від 13 квітня 2012 р. зумовлює потребу подальших наукових досліджень.

Метою статті є оцінка сучасного стану правового регулювання та визначення й вирішення правових проблем візуального спостереження як засобу інформаційно-пізнавальної діяльності правоохоронних органів України. Аналіз діяльності підрозділів кримінальної міліції ОВС України та наукових праць досліджуваного напряму засвідчує, що термін "візуальне спостереження" в теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності має набагато вужчий зміст, ніж у загальнонавчальному й загальнонауковому розумінні. Цей зміст обмежують проведенням уповноваженими суб'єктами конкретного оперативно-розшукового заходу, який спеціально організують і здійснюють лише приховано (негласно) і винятково в громадських місцях. Ми будемо дотримуватись термінології, усталеної в теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності, і вживати означений термін лише в його вузькому значенні. Відповідно до ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних і радіоприладів, інших технічних засобів є правом підрозділів, що здійснюють оперативно-

© Д. В. Назаренко, 2015